

AGIMI

Periodikë letrare e përmuejshme.

Organ i Shoqnisë "VËLLAZNIJA,"

Drejtues: Dr. KRISTO FLOQI.

Vrojtime.

Artikuj e shkrime prano-
hen, por se vetëm mbi
literaturë, të zgjedhun,
të plotë e të dobishëm.

Dorëshkrimet prano-
hen ose jo, nuk kthehen prapë.

Për reklama, zadhânje e
tjera shkrime vehtjake me-
rruni vesht me Drejtimin.

DREJTIMI
PERIODIKA
"AGIMI,"
SHKODËR.

Pajtime.

Në Shqypni.	Për jashta.
P. 3 muej F. 3.	P. 3 muej F. 4.
P. 6 muej F. 6.	P. 6 muej F. 8.
P. 1 vjetë F. 10.	P. 1 vjet F. 14.
Pajtimet çohen te llogaritar' i Shoqnisë z. Ali Borshi Shkodër	Se i cili nu- mer kushton Frank 1.00

PERMBAJTJA E LÂNDËS

Zhvillimi i gjuhës	prej Karl Gurakuqit	Mjeku i shqipërisë	Krimshit
Bestytini e fanatizëm	» M. L.	Lodri	Krimshit
Histori e Ilirvet	» Hil Mosit	Argjini theater	P.
Lord Byron	» Zef Harapit	Shkël e Shkël	Mushkaja
Mithologi kombtare	» M. L.	Shkël e Shkël	A. B.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

ZHVILLIMI I GJUHËS

Ndër asi njerzsh, qi interesohen për gjuhë e ipen mbas studimit të tyne, janë shum asish, qi tue mos pasë këndime të mjaftueshme filologjije e me gjithkëta, tue dashtë me u dalë zot disa parimeve të veta të pa-themel, i bânë një dâm shum të madh gjuhës e ndalojnë përparimin e përmirsimin e saj. Nji pjesë e këtyne farë njerzve mendojnë se disa gjuhë janë të gjymta prej natyre, disa tjera janë të begatshme e të pasuna prej vetvedi e se këto të mbramet në çë farë do pikpamje janë të hieshme, të drejta, të pasuna e pa gjymtime vetëm pse këto gjuhë fliten prej ndonji kombi të përmendun. Thonë se ka edhe aso gjuhësh barbare, të trasha, të vrashta e të paharmonieshme, të cilat në kurrnji mënyrë nuk mund të dliren e të qirohen ashtu si duhet. Mendojnë se çmimi më i math i njaj gjuhe është mos-përdorimi i kurrnjaj fjale të huej e se prandej ç' do fjale e hueja e bastardhon e e prishë gjuhën. Janë prapë shum asish, të cilët janë kundra çë do fjale të ré e gjykojnë, se gjuha do të lihet njashtu si është pa stërhollime; skâjet teknike mbas mendimit të tyne, nuk kanë as nji bukuri të përmbrendshme. Mandej janë prap tjerë, qi mbahen mbi at parim themeluer, se vetëm përdorimi, shembujt e auktoritetet e gramatikar-

vet janë të vetmit, qi munden me dhânë ligjë mbi gjuhë.

Tue qenë se gjuha shqipe sot për sot është në fillim të jetës së vet letrare e se prandej munden fort lehtas me u bâ gabime mbi ket çashtje kaq me rândsi, po na kândet me paraqitë disa mendime t'ona e, tue shqyr-tue filosofisht historin e gjuhvet e tue vû oroe rrjedhen e zhvillimin e tyne të natyrshëm, ka me u pa, në mos gabofshim, se përfundimet e mendimevet, qi po rreshtojmë, janë drejt për së drejti kundra theorinavet të sypërthânuna.

1). — *Asnji gjuhë në fillim të vet nuk është as e hieshme, as barbare; asnji nuk është plotsisht në e nathtë se tjetra*, tue qenë se të gjitha lejnë në nji mënyrë: fillojnë trashamane e të vorfna, përparojnë me methudhë të njajshme në të përham e në të përhapun të fjalvet; të gjitha kanë gjymtime e çmime të njajshme; që tana u përgjigjen nevojvet të përbashkta të kombit, qi i fryn; se e cila tingllon bukur e âmbël në vesh t' atij, për të cilin është bâ; të gjitha janë të përkulshme e munden me u plotsue; se e cila, njëna në nji pikpamje, tjetra në nji tjetër, kanë ndonji çmim të veçantë e prandej të përbuzunit e njaj gjuhë është jashta arsyes. *Filosofija krahason e xjerr fryt; paragjykimi*

përjashton e përbuzë; qi don me thënë, se filozofija tue krahasue, dikton ndryshimet ndërmjet bukuris e shemtimit; ndërmjet së vërtetës e së rrënës, së drejtës e së shtrëmbtes, së mires e së keqes; sikurse paragjykimet, qi nuk mbështeten kurr mbi arsye, mund të dalin të gabueshme e të rrëjshme, e pra në rrezik me përjashtue e me përbuzë shka mund të jët e vërtetë, e drejtë e e mirë.

2). — *Asnji gjuhë nuk është e pastër*. — Jo vetëm sot nuk gjindet një gjuhë këso dore, por nuk është gjetë kurr, as nuk mundet me u gjetë; pse një gjuhë në fillim të vet përbâhet prej të përmbledhunit të shumë dhjalektavet, sikurse një popull përbâhet prej bashkimit të shumë fiseve të ndryshme e të shpërdame. E këta të përmbledhun, këta të përbâm shifet kjarisht prej synonimash, prej ndryshimesh qi kanë nderulet e ëmnavet e përkthimet e verbavet; shifet prej shrrëgullimesh të tyne e shifet sidomos në syntaks të njaj gjuhe.

3). — *Asnji gjuhë nuk është përbâ kurr prej ndonji auktoriteti, as privat as botnuer*, por me pelqim të lirë e të pa-shprehun të shumsis; prandej asnji auktoritet i ndonji njeriu të veçantë, a të ndonji trupi nuk mundet me ndalë a me i vû kufijt një kombi në çashtje të gjuhës; për ket arsye kombi vetë, ase shumsija e tij, ka me pasë tagrin me e përmirësue gjuhën, me e smadhue e me e pasunue, e nuk ka me mujtë kurr me u thënë se është një gjuhë tjetër, deri sa këjo mos të bjerre trajtën e vet karakteristike. E sikurse në një gjuhë të folme, shumsija e popullit është ajo, qi vën ligjë, njashitë edhe në gjuhë të shkrueme një fjalë ase një frazë e ré nuk mund të dâmnohet *a priori* mbas

ligjet të vûme prej gramatikarvet, por mbas pelqimit të bâm mbas sa kohe prej shumsis së mâ të madhe të shkrimtarvet, e mirret vesht vetvetiu t'atyne shkrimtarvet, qi kanë vesh, ndiesi, gjykim e jo t'atyne, qi shkojnë verbisht mbas ndonji auktoriteti të gabueshëm e të paligjshëm.

4). — *Asnji gjuhë nuk është e kryeme*, sikurse nuk është e kryeme asnjë ligjë njerzore. Një shumsi fjalësh për me shprehë një idhë, kishte me terratisë mendën, me i hjekë gjallnën gjuhës e me përtrë pshtjellime. Kështu ndërtimi i gjuhës italjane e franceze, e bân gjuhën mâ të caktueme, por mâ pak të gjall; ndërtimi e shvendimi i gjuhës latine e germane interesojnë ndiesit, por turbullojnë kuptimin. Por edhe pse asnjë gjuhë nuk është e kryeme, me gjithkëta nuk don me thënë se nuk mund të përmirsohet.

5). — *Asnji gjuhë nuk është mjaft e pasun*, as nuk mundet me u caktue një kohë, në të cilën mos të kët nevojë për pasuni të reja. Hartet, ditunit, tregtija na paraqesin për ditë sende të reja, qi kanë nevojë për ëmna të ri. Kuptimi i njeriut, qi sot është bâ i kthelltë e mâ i kujtueshëm, përshkon ndër mend idhë gjithmonë të reja në gjithfarë pikpamjesh; dallon, përbân klasë e gjini të reja. E si mundet njeriu prâ me i shprehë këto idhë pa fjalë e pa ato fjalë, qi t'u përkohen veprimet të kuptimit? Vetëm atëherë ka me ardhë koha, qi gjuha nuk ka me pasë nevojë me u pasanue, kur mendja e njeriut nuk ka me pasë mâ se shka me çipikë e me trillue.

6). — *Asnji gjuhë nuk mund të jët e pajetërsueshme*. Shkaqet e tjetërsimit janë të domosdoshme e të nevojshme. Për gjuha tjetërsohet në dy

mënyrë: prej popullit e prej shkrimtarvet. Populli e tjetërson në shqypitim, në skajime, në syntaks e priret me e zhgattruëm e me e shkrim për kadalë ose i ep shkas një pshtjellimit të turrshëm e të ngutshëm. Shkrimtarët përkundrazi e tjetërsojnë në styl: i apin njëre të ndryshme, por formën i a ruejnë.

7). — *Asnji gjuhë nuk flitet njëtrajtazi në të gjith kombin.* Jo vetëm që do ndryshim klime e dën gjuhën në dhjalekta të ndryshëm; por edhe në një qytet të vetëm ndihet për ore një ndryshim shqypitimi e mënyrë. Puntorija përbën një gjuhë të vetën; aristokratija edhe pa dashtë ka një dhjalekt të ndryshëm prej atij të popullit të vogël. Në një qytet, ku të jët ndryshim besimesh, ndihen ndryshimet në gjuhë ndërmjet të popullit të njënit besim e të tjetrit. Ndër dhjalekta të ndryshëm, njëni doemos do të mârre parazitnimit mbi tjerë, e ky parazitnim rrjedh a prej rândsije, qî merr një krahinë përmbi tjera a se prej shkrimtarvet. E para rasë nuk mund të mîrret si e ligjshme, pse është e themelueme keq; gjuha e një kombi bâhet e përbashkme prej shkrimtarvet.

Edhe gjuha e jonë është përfuëm mbas parimevet qî u treguen, e në fillim të vet ka qenë doemos e vobekët, por jo e ashpër e e vrashtë, ka marrë mandej rrjedhën e përparimit të kombit, madje tue përkrahun sot lakimin e të shpërdhimunit e saj, si e shofim ndër ëmna e verba, me gjëndje kulturore qî ka populli tashti mund të gjykohet se këjo dikur do të kët pasun një zhvillim të madh, qî don me thënë se komb' i jonë paska pasë një herë një kulturë bukur të madhe, por qî mandej ka humbun pa

lânë kurrfarë traku për veç bukuris qî gjëjmë sot në gjuhë. Gjuha e jonë sot, e krahasueme me gjuhë tjera të Prëndimit, mund të thohet e vobekët, pse përparimi i kombevet prëndimore ka vojtë shum nalt e ka ngrehë mbas vendi zhvillimin e gjuhvet të tyne. Përkundrazi komb' i jonë per 500 vjet ka fjetë në gjumë të rândë, nuk ka bâfarë përparimi, madje mund të thohet, tue ndjekë ligjët e natyrës, qî thonë *a përpara a përmbropa*, kombi i jonë ka ra poshtë, porse përkundrazi gjuha është bukur e zhvillueme për arsye ndoshta, qî dftuëm sypri.

Deri tashti nuk kemi pasun një gjuhë letrare, pse na ka munguem letrësija e vertetë, por sot kanë ndrruëm punët e jemi tue pâm e tue ndijmë nevojën për gjuhë të përbashkët; kombi i jonë ka filluëm të zgjohet prej gjumi, ka filluëm me ndijmë se është një komb, qî ka të drejtë me jetuëm jetën e vet të lirë, me përparuëm e me gëzuëm një jetë qytetnise si popujt tjerë. Këto vjet e fundit, tue xânë fill prej ditës qî Shqipnija u lirue prej sundimit otoman, janë pa shum provë se edhe populli shqiptar don përparim e kulturë e ket livrim e ka ndijmë edhe gjuha.

Tue u mbëchtetun mbi at parim, se gjuha nuk mund të përbâhet prej kurrnji auktoriteti privat ose botnuer, por me përim të shumsis, Komisija letrare e themelueme këtu në Shkodër, vendoj qî për sajim të gjuhës së përbashkët do të themelohemi mbi dhjalekt të Elbasanit, sikurse ai qî prej shumsis së madhe të kombit t'ore nifet për mâ i bukuri me ato fjalë: "Shqipe Elbasani." Kuplohet levetiu se edhe dhjalekti i Elbasanit ka nevojë për pastrime e përmirësime, qî munden me u gjete

ndër tjerë dhjalekta të Shqipnis si kah veriu ashtu edhe kah jugu, e këtu Komisija letrare me shum urti vendoj qi të mirret dhjalekti i Elbasanit, por me përmirsime. Tue u mbajtun pra mbi ket dhjalekt, si na e çfaqë mâ së bukuri Ungjilli i këthyem shqyp prej Kristoforidit, për së shpejti kemi për të pasun edhe na gjuhën t'onë letrare.

Karl Gurakuqi.

Bestytyni e fanatizëm.

Po ç' don me thënë bestytyni? Bestytyni don me thënë të shmangun prej besimit të vertetë e të shtymun me besuem punë kote e të marra, qi nuk i perkasin aspak besimit, por qi njeriu, i ngallmuem prej paditunis, i trillon e i sendergjon. Bestytynija e shtyn njerin me drashtë e me pasë frigë do punë qi në vetvëdi s' kanë kurr farë të keqe e me i vum vedit per barrë do detyrë, qi s' kanë se çka bājnë me besim. Bestytynija rrjedh prej paditunis e sa mâ poshtë të gjindet njeriu kah lavrimi mendtuer, aq mâ tepër është i shtym të besojë punë të marra e kote, bestytynari e bân vedin lole e qesharak e bâhet gazi i gjith kuj. Bestytynija perveç se është një gjymtim i rëndë kundra besimit, qi e përçudnon e e prishë, i bân shum dâm edhe njeriut, pse e ndalon prej punvet të mira e të mbara e e ravgon prej udhës së drejtë të përparimit.

Populli shqiptar, si i pa arsim e lavrim, është plot me bestytyni, e, me dashtë t' i rreshtojmë këtë të gjitha marrit, qi beson, nuk kishim me sosë kurr. Kemi bestytyni të padâmshëme, por kemi edhe asosh qi e dâmtojnë

njerin e nuk na lân me përparuem; bie fjala për çë farë do smundjesh nuk ngasim tu mjeku, tu ai qi din, por nder punë kote qi s' kanë se çka të bājnë me smundje, si me frëm, me lidhë pëj, me shkruem nuska et. et. marri, e ndër kaq i smueti hjek keq, e liga vjen tue u trashuem e mundet me prûm edhe dekën pa kohë. A nuk është ky një dâm i math? Mbas bestytynis janë dhânë mâ tepër grât, sikurse ato qi janë mâ ligisht kah arsimi e pra per popull dâmi mâ i math sikurse ato qi kanë në dorë fëminin. Sa fëmij të njomë vdesin kot a rriten keq, shkaku i bestytynivet të nânave!

Po fanatizmi çka është? Edhe ky është një gjymtim i rëndë kundra besimit, qi ndalon e pengon përparimin e njeriut e të komit. Fanatizmi është një zëll, një cenë, qi e shtyn njerin me besuem kah ana e fës shum mâ pertej se këjo lypë e kerkon prej tij. Edhe fanatizmi rrjedh prej paditunis, sidomos të besimit e shkakton dâmë të mëdhaja. Mjerisht mbassi populli i jonë ka qilluem në një shkallë shum të poshter kah lavrimi, është plot fanatizëm, qi na ka prûm një rrenim të math, jo vetëm kah përparimi, por mjerisht edhe kah politika, sikur se jemi tue e pâm nder këto vjetër ombra-me. Fanatizmin ket lingatë të zezë, nuk do t' a kishte Shqiptari, pse natyra e tij është bukur e lirë, por na e kanë shtim të huad për interesa të veta politike. Anëtar prej saj frige të marrë e krejt të paarsyeshme kishin droe se Shqiptari, tue u shdrivilluem mendtarisht, do të merrte me pasë një lavrim të natës e atëherë do të shikonte me dashkoq prej saj, e pra për t' a përdorur politik, e, per mos me lânë kurr farë përparimi, na rrasi fanatizmin. Don me thënë përdorou be-

sën per interesa të veta politike, por besën e përdorou, tue e shvilluem mbas qellimesh të ndryta e tue e bâm mjet paditunije e errsine.

Këto dy plagë të zeza e të dâmshme, qi shkatrojnë e rrënojnë përparimin e lavrimin komtar të popullit t' onë, na duhet t' i shporrim sa mâ shpejt prej nesh. Porse me një herë nuk bâhet, lypet kohë e mjete. Nuk mjafton me i thënë njaj të smueti jë ngusht, jë keq, por duhet me i dhënë bare me pë e me i lënë kohë qi këto të veprojnë. Kështu pra edhe na për të larguem bestytin e mâ teper fanatizmin, pse rrenimqar, na duhen bare e baret janë mësimi e arsimit, e këto fitohen ndër shkolla. Këto mjete të nevojshme për me luftuemun kundra

këtyne plagve rrenimqare sot mjerisht nuk i kemi, por shpresojmë se kujdesi mâ i madh i atyne qi kanë për t'organizuemun shtetin shqiptar ka për të qenë arsimit, tue filluem pik së pari me ngrehë një shkollë mësuesash a si kemi nisë t' a quejmë një shkollë normale, kû të sajohen mësuesat të vjeshëm e të dijtun, mandej përkrahas me shkollë normale edhe shkolla për klerin e të tri besimeve qi ka Shqipnija, qi të parët e fës të jën mbas kohës, don me thënë njerz përparimi e lavrimi komtar. Përmbi këto shkolla kemi për të pasë shumë herë rrasa për të shkruem, pse prej atyne varet shpëtimi i komit t' onë, i atdheut.

M. L.

HISTORIA E MOTSHMË E ILIRVET NDER VENDE TË BOZNISË.

Prej Dr. Ludwig v. Thalloczy.

Vijon prej Nri 2.

Vendi e mori emnin e vet prej lumit Bosna, i cili në kohë të vjetra thirrej Basante ose, Basenta, qi rrjedh prej shqipes Mbas-endër, vendi mbas majes së malit; me ket emën u quejt vendi veri-prendimuer i sinisise balkanike.

Nd' atë kohë kur far'e fiset ilire përbâjshin një histori të përbashkme, lumi Bosna edhe krahina rreth e për qark nuk përbânte veç një pjesë vogël e krahinës së madhe t'emigrume qi quhej nën një emën të përgjithshme Ilirija, e këjo krahinë përfshinte të gjithë njat vend qi kapej qysh prej Tunës e deri ndër malet e sotshme të Shardakut. Ndë këtë krahinë jetonte vetëm një tubë e fisevet ilire, e cila

fjalë mbas gjuhës shqipe nuk don me thënë tjetër veç se kombi të ilirvet.

Këta duhet të përmendim, se në gjithë këtë vend të gjënë nuk jetojshin vetëm ilirë, por ndodheshin edhe fise kelte, thrake edhe prej atyne qi e kishin rrâjen semite. Në Thraki jetojshin edhe fise ilire, të cilat mâ vonë mandej u përkthën në Maqedonë. Nga ky shkak ndodhë q' na qëjmë si në veri aq thu edhe në jugë fise qi kanë një emën. Kjo gjë rrjedh prej arsyes se tue shëgtue gjithnjë përsëgjatë malet qi shkojnë paralel me detin Adriatik disa pjesë të fisevet ilire uleshin prej veriut për me zënë banim të rreth jugë, tue mbajtë emnin e motshëm të fisit, në vend qi tjerat pjesë të fisevet qi qindrojshin në vendet e

përparshme i mbajshin gjithnji emnat e vjetër.

Për m' e vertetue se Ilirët shtegtojshin prej një vendi në tjetrin, mjafton me thënë se disa fise ilire emigruenë edhe n'Itali. *Venetët* sikur duket muernë udhen e tokës, tue u përshkue nëpër cip veriprendimuer të sinisisë balkane e tue ra në fushë të gjânë të lumit Po, qi muer emnin Veneci. Udhën e detit e muernë *Japigët*, të cilët u sheshuenë n'Itali jugore. Disa fise të veçanta ilire, qi qenë të ndjekuna prej fisevet latin u shgulenë prej banimit të vet, e tue hy nër ani të veta, shkapërcynë Adriatikun e shkuenë e zunë vend në Picenum, Umbri e në Latium.

Ilirët zgjâheshin mbi fushat e Ungarisë, mbi krahinat e Kroatisë, Slavonisë, Serbisë, Boznisë-Ercegovinës, Dalmacisë, Malit të Zi e të Shqipnisë. Kaqë i gjânë qe heret vendi i Ilirisë. Më ketë e m' atë anë të lumit Save banojshin *Keltet* të përzimë me *Ilirë-Panonë*, qi zgjâheshin qysh prej prendimit të Boznisë-Ercegovinës së sotshme e deri në rrânzë t' Alpevet dinare.¹⁰ Kufini prendimuer kundrejt Istrisë qe lumi Arsia (Arsa) dhe malet Caldiera. Këtu përpiqen *Venetët* me Istrienët e këta të fundshmit me fiset ilire. Ndër kufijt e lindjes gjejmë na këndeje e andej Drinës fiset e *Thrakvet*, *Keltvet* e të *Panonvet*, në vend qi kah jugu krahina e Drinës ndroji shpesh herë banorët e vet. Për mbrenda këtyne kufijve jetojshin fiset e theshta ilire, të cilat, si për mbas vendit ku u sheshuenë ndaheshin ndër dy tuba të posaçme. Tuba verore banonte

më krahinë qi quhet Dalmaci e qi hapej prej Istrisë deri në Drinë,¹¹ në vend qi tuba jugore e fisevet ilire, qi u përpikte për tokë edhe me Helenët u organizue kah jugu i asaj krahine. Nji histori më të vjetër kanë popujt e jugut sepse jeta e tubës verore, për deri sa nuk ra në sundim të Romanvet mund të përgjasohet me jetën e nji zgjuell bletësh.

Po t'i ndjekim krahinat mbas dheshkrojes na mund t'i ndajmë këta fise në tri tuba, qi përbâheshin prej shumë popujsh. Qysh prej kufinit veruer t'Adriatikut, prej Istrisë e deri te lumi Kerka banojshin për rreth *Liburnvet* *Japudët* qi ishin të përzimë me *Keltët*, mandej *Mentorët* e fiset e *Hyllit* e të *Bulinit*.¹² Krahina qi hapet ndërmjet lumijvet Kerka e Narenta, në të cilën ndodheshin sqelet e vishtira përbante krahinen e quejtun Iliris, ku banojshin *Nestët* e *Manirët*. Në jug të Narentës e zotnonte vendin fis' i fortë i *Ardjanvet*; e qysh prej kah mbaron vend'i tynë, fillon krahina ilire-jugore e *Dasaretvet* edhe e fisevet tjera.

Lypej qi të kalonte nji kohë mjaft e gjatë deri sa qi fiset e ndryshme ilirjane t'organizoheshin nën emnin e theshtë të tyne. Si është zakoni nër popujt primitiv, kështu edhe fiset ilire emnoheshin o mbas të parit të fisit, mbas zotësisë së tyne, ose tue marrë emnin prej natrës.

Bregu i detit ilir *Dalmaci*, don me thënë vend lodrinash, ose po të

¹¹ Strabo, VII. 5., 10.

¹² Müller, *Fragmenta Hist. Graecorum*. Paris, 842. Zippelius a. W. F. 3-12. Benussi a. W. F. 43.

Mbas Zippelius (si Seylax (19-26) bashkë me *Venetët* e Istrienët jetojshin fqj tyne edhe fiset liburnjane. Atë *Liburnvet* u sheshuenë fiset ilire, qi e kishin qendren e vet në Heraklea, mandej vinë *Nestët* e *Manirët*, qi jetojshin ata kah veri e këta kah jugu i lumit Naron (Narenta).

¹⁰ Robert Fröhlich, *Das Land und das Volk der Pannonen*. (Vendi e popull'i Panonvet). Budapest 1881. F. 33 Dr. K. Patsch, *Japodi*, Glasnik, 1898. F. 335-364.

ndjekim etymologjinë semite don me thënë vendi brî bregu. Emn'i *Dardhanët* don me thënë bujq, ose mâ mirë ata qi mirreshin me të mbjellunit e dardhabet. Fjala *Triballët*, qi ishin një lis thrak rrjedh prej fjalës tri ball-na, ose fisi qi rrjedh prej tri barqeve. Emn'i fisit *Lubeatët*, ose *Labeatët* qi jetojshin rreth liqenit të Shkodrës vjen prej fjalës (me lupë) me lypë, ose të vobektit. *Lopesit* ose *Lopçaret* don me thënë se ata mirreshin me të mbajtunit e lopvet. Ilirët e veriut *Mendtorët* ose *Mendtarët* thirrreshin ashtu, sepse duket qi ishin të mendshëm (mendtarë). *Pendestarët* qi jetojshin në jug, vjen prej fjalës punëtorë. *Taulantët* prej fjalës dallandypshë. *Autaratët*, emn'i të cilvet rrjedh prej se ai fis jetonte rreth Tarës.

Nji fis i tillë, me emna të veçantë përbàhej prej një barku edhe pjesëtarët ishin aqë të lidhun në mes të tyne në një të mënyrë si janë të lidhuna gjymtyrët e një trupi.¹³ Ndërgjegjia e një fisi duket vetëm atëherë, kur të gjitha familjet bashkoheshin si një trup o për me u mprue prej një anmiku, ose për me i ra.¹⁴ Prej këti shkaku fuqin' e një fisi e mirrte ai, qi ish më i pari i barkut, mandej qi numrohej edhe i pari i të gjithë fisit. Por edhe këjo parësi në Ilirët ishte shumë lojesh. Ndodheshin fise qi sundoeshin prej një të pari, urdhnit të cilit i ishin të bindun, në vend qi disa fise kishin në krye një pleqesi e përbàme prej krenvet, e këjo pleqesi

kish në dorë fatin e të gjithë fisit.¹⁵

Organizimin më të vjetër e kishin ato fise, të cilat jetojshin ndër qafa të malevet Dinara, larg bregut deti, kah prendim'i Boznisë. Këta ishin edhe më të egrit ndër Ilirët qi kishin për parim gjakun, vjedhësinë, rrenen edhe mohimin e Zotavet. Këto fise mirreshin me gjah (gjoje) edhe me vjedhje edhe ishin në një shkallë njerzore shumë të poshtme. Përkundra fiset ilire qi jetojshin brî bregu edhe më kah jugu, rreth Narentës edhe në Shqipni të sotshme mrritnë në një shkallë shvillimi shumë më të naltë.

Na njohim emnat e mbretënvet, të sundojshvet; na shofim një organizim fisesh, qi i shtrohen doemos urdhnave të mbretit të vet. Me gjithë atë ndodhtë qi kah ndonji herë lidhja ndermjet të fuqisë së mbretit e të krenvet të fisit nuk ish e plotë. Krenët e fisit, të cilët prej shkrimtarvet grek qenë të quejtun sundojës-dynastë-ishin pakë a shumë vazalë të pavarrun, të cilët mbreti kur kish nevojë i thirrte për ndonji këshillim. Këjo mbretni ish një përmbledhje fisesh; e cila lehtësisht shkatërrohej, kur ndodhtë q krenët ishin të pandigjueshëm e të bashkojshin edhe me anmik.¹⁶ Në këtë mënyrë pra fiset ishin të ndryshme, sepse fiset shkojshin mbas vullnetit të krenvet të vet, në vend qi mbreti ish i par përmbi krenët e këshillat nuk mundte me përmbledhë të gjithë në një fuqi.¹⁷ Sëmundi më karakteristik i të gjitha fiseve atë të mbajtunit e zakonevet të këta të vjetra. Edhe sot fi-

13. Müller: *Dicaearchi Messenii*. Fl. 9. II. 238. Këqyr *Abhandlungen der Berliner Akademie* 1818 19. F. 12, si edhe Hahn F. 205.

14. Një shvillim' i tillë shifet në organizimin në Kabilët qi jetojnë ndër male, ndër Korsikanët edhe ndër Shotët. Dr. A. Post në librin e vet *Die Geschlechts-genossenschaft der Urzeit*, Oldenburg ka shkruar gjënë e gjatë mbi këtë çështje.

15. Scymnos, Müller V. 419-421.

16. Strabon 45. 26. Këqyr Zippel F. 84.

17. Edhe Herodoti bën këtë përgjasim tue folë për Thrakët: "A do t' ishin populli më i fuqishëm, sikur fiset e tyne t' ishin shtruar sundimit të vetëm të një kryetari. V. 3.

set shqiptare ç'do zakon të ri, ose të përbuzun i zakonevet të vjetra e njëhin si një marri ose si një mëkat. Mbas mendimit t' Ilirvet gojëdhana kish një vjeftje të madhe e numrohej si një ligjë: prej këti shkak për Ilirët ç' do sent që kishin ndigjue prej gojës së parvet ish për ta një gjë e shejtë.

Ketë zakon e mproihsin më shumë fiset verore. Në Shqipni edhe sot shumë familje jetojnë larg njëna prej tjetrës. Gjithicili ka dishir me qenë zot në mall të vet, të cilin e ruen fort, sa një dâm i shkaktuem mallit prej një tjetri kish me qenë shkak me sjejtë një vrasje. Fiset jugore t' Ilirvet mbasi patnë të përpjekun me Helenët i u dhanë më fort qytetnimit, tue jetue më të përmbledhun edhe ndër qytete, në vend që fqir'e tyne Thrakët edhe fiset vëllaznore të tyne që jetojshin kah veriu e mbajshin si një turp mësimin e shkrimit e të këndimit. Në gji t' Ilirvet të jugut u themeluenë kolonina helene të popullueme e të përparueme, sikur Dyrrachion (Durrësi) e Apollonia,¹⁸ në vënd që fiset ilire të veriut jetojshin damas deri sa mandej u përpoqnë me ushtrinat romane. Nërmjet të këtyne dy tubave ndryshimi që aqë i math sikur është ndërmjet të njerzvet t' egjër që janë krishtenue e kanë të përpjekun me popuj t' Europës e ndërmjet t' atyne që kanë mbajtë besimin edhe organizimin e motshëm e jetojnë damas e pa pasë të përpjekun as me qytetnim, as me njerëz t' Europës.

Ndër fiset verore Liburnët janë ata më të rëndësishmit. Vënd'i tyne zgjâhej qysh prej bregut deti e deri ndër male. Ata që jetojshin brî bregu ishin

detëtarë edhe peshkatarë të përmendun sidomos për anit' e shpejta të tyne,¹⁹ në vënd që ata që banojshin ndër male ishin në zâ si popull trim edhe si bari të vjefshëm.²⁰ Këta të fundshmit jetojshin ndër gropa e shpella²¹ ose ndër kësolla të dopta e bagëtinë që ish të gjithë pasunija e ushqim' i tyne²² e mbajshin ndër vathë. Për me u mprojtë prej të ftohtit vesheshin likura shtësësh, mbajshin brekë, këpucë me gjalma (opanga) edhe një kësulë në trajtë phrygiane.²³ Ndër netët e gjata të dimnit ndiznin zjarm edhe e hjekshin metzinë rreth votrës tue luejtë, tue tregue pralla e tue pi;²⁴ rrishin e i ruejshin edhe bagëtinë prej uqivet.

Grat'e tyne ishin punëtore, bajshin drû për zjarm, mbajshin shëpinë në rregull edhe vetë i ushqejshin feminë. Ato ishin aqë durimtare, sa në mes të punës kur i ndishin dhimat e lindjes u largojshin pa bza edhe u këthejshin prapë në punë, mbasi fëmija i

19. Appianus: De rebus Illyricis cap. III. Mbi anitë liburnjane këqyr edhe një dorëshkrim Paulini Antonio; La invenzione delle navi liburnale që ndodhet në biblijetheken qytetse në Verona 1332 (628). Florus III. IX. 5.

20. Romanët i mbajshin Liburnët si një popull shumë të naltë.

21. Florus II. 23.

22. Tomaschek. Die alten Thraker. I. 122.

23. Struga që mbajnë katund tërë e Shkodrës nuk është tjetër veç se qelvoja e Liburnvet që uhej Lacerna. Martialis e përmendë supesh herë ketë lloj petku, I. 49. XIV. 137. 139. Ky petku kujton atë t' Ilirvet që quhëj konula. (Reb. Poll. Dio Claud. c. 16.) Mundet që edhe gjuha (tallagani) shqiptare me kapucën e kuqe që më vonë që bajtun edhe prej shtrajotvet të benedikut, nuk është tjetër veç se një petk mbas qysh prej Liburnvet. Thohet edhe se Lacerna nuk është tjetër veç se petku që quhëj hllamis.

18. Mbi organizimin e tyne shkruen edhe Aristoteli: Politika II. 47. V. 1., 4. Mbi rrjedhjen e emnit Dyrrachion shkruen Keller: Lateinische Volksetymologie. Leipzig, 1891. F. 235.

24. Vergilius Buc. III. Cons. La Dalmatie. F. 45. Atarehides. Në mari Erythraeo F. 61, 62, edhe ai në këtë mënyrë e karakterizon një popull barituer të ingut.

kish lindun.²⁵ Gratë nuk ishin të mbajtura me aqë kujdes. Përkundra Thrakët, të cilët mbajshin edhe shumë gra, qi i blejshin më të holla kishin një kujdes më të math për grue Mbas vdekjes se burrit, gratë mundoheshin se cila m' e ndjekë më parë burrin në vorr.²⁶

Si Thrakët e kishin zakon edhe fqitë Liburnvet Venetët me i shitë varzat e tyne e me ato të holla me ble gra për me u martue me ta. Kur mandej grueja dahej prej burrit, ajo ish e detyrueme me i këthye mbrapa të hollat qi kish marrë.²⁷

(Vijon)

Hil Mosi.

GJERGJ LORD BYRON

Pason nga Nri 2.

Gjergj Byron-i n'fmini të vet diftote se, kahë ishte i shkathtë e i mendshëm, dikuër do të delte ndera e familjes së vet, po se po por edhe e komit të vet, sikuer njimend duel.

Pa i mbushë pësë vjet e njiti e âma në shkollë filltare t' Aberdeen-it kû, mbas metodet të motshme xûe me kndue e mandej me shkruë. N' shkollë ishte mâ lojtari i shokve e me mzi ç' pritte me u kapë me atâ qi guxoshin me ja prishë fjalën.

Nji ditë tuj dalë prej shkollet u xûe diçka me nji shoq, e me nji herë u rrah me të; shokët tjerë i dane, e Byron-i tuj turfullue shkoj n' shpi; pvetë prej sherbtores çka kishte qi ish ndezë, i pergjegji se nuk kishte mûjtë me lâ nji përlim grushtash qi do të ja nepte nji shoqit t' vet, se, si nji Byron qi ishte nuk do t' a koritte vedin. I vogel tuj kenë i kishte kande me vûe oroe gjith çka; sa herë e herë shkote në breg t'detit e aty zamarite gurt e zallit.

25. M. T. Varro, De re rustica lib. II. cap. X. Ubrecht, 1619.

26. Herodotos. V. 5. 6. Nicolai Damasceni fragmenta III. Müller Fr. Disa, qi ishin të pasun, kishte deri më 30 gra. Gratë numroheshin si të pasuni e veçantë edhe përbaishin një trashigim. Këqyr Heraclides de rebus publicis. Müller Fr. II. 220.

N' 1789, kur Gjergji Byron-i kishte dhënë vjet, diq në Nerostead Gjellmi i pësë lord Byron, ungji i ti, për të cilin folme n' numer tjetër të kësaj Perkohshme. Mbasi ky diq pa lânë trashigimtarë mbas vedit, titullin bashkë me pasunina ja la fmis, nipit t' vet.

Ndër tremdhetë vjet Gjergj Byron-in e njiti e âma n' kolegji t' Harrov-la-Montagna qi n' Ingilterrë âsht n' zâ, tuj kënë se xâsat mâ t'ndershem duelnë prej sajë, si me thânë nji Sheridan, qi kje lumniya e tribunës inglize, Roberti Peel e lord Palmerston, statistë i përmendun, qi kjene shokë shkollet me Byron-in. Shpejtija e mendes së Byronit, t' mbajtunit mend, si ç'mos kush, zâni i kjarët i ti, t'pruemit e kandshem, bânë me kujtue msuesat e t' se do të delte gojtar i madh mâ fort se pvet; shkathsija e trupit të v, zëmra e trimniya (e ti, qi diftote ndër rëzique tregoshin se do t' delte nji marrë e trim, nji luftar, më tepër se shkrimtar i thellë, sikuer duel.

N' at kolegji i deltë zot mâ të kështye, e sa herë u thote ktyne se nji Byron do t' ishte mproja e të

27. Herodotos. I. 196. Ky zakon âsht edhe sot ndër male të Shqipnisë.

poshtnuemve.

N' një t' perzime q' u bënë shkollë Gjergj Byroni-i u çue n' këmbë, e tuej i d'itue ftyrat e babave t'vet q' ishin vjerrë nder mure t'asajë kolegijë, tha: E lypë ndera e eme, e ndera e babave të mi, q' une të ju pr' e mos me lënë q' të parët t' onë të na nepërkamin. Librat e t' ishin mbushë me oroena e kujtime t' vetat, q' ishin një shëj i mirë për Byron-in, mikun e komit t'onë: e ndër vorre t'Harrov-it gjindet nenë një vorr q' shokët e t' e thirrshin vorri i Byronit-it, pse ai kishte zakon me kalue m' të shumë kohë tuj kujtue e tuj ndej n'mendim.

N' vjetë 1805 duel prej kolegijës t' Harrow-jt e kaloj n' Universitetin t' Cambridge-it.

Para se me e lënë Universitetin, n' 1808, botoj nen titull *Kohë Merzizet* një tubë vjershash q' i kishte bënë n' t' r' t' vet e libri ishte këndë pelqye prej të gjithëve. Kuer qe *Perkohshmja e Edimburgut* duel me shumë kritika m' at liber. Ajo *Perkohshmja* thotë se lordi i r' nuk ishte poet por vetun një vjerrshar, se epshi i muzes

së t' ishte sikuer një avulli i brakës këmbët e vjerrshave tapallosin: se vjerrshat e t' ishin të thata si një detyrë shkollet: se pasunija e lordave nuk ja çilte shtrigjet e Parnasit. Kjo farë kritiket e asajë *Perkohshmja* dukej se do t' a fikte at zjerm t' r' q' ndezej n' zëmër e n' mende t' Byronit-it. Edhë, Byron-i sà e lecoj kritikën q' ishte bënë m' liber të t' ju terratis jeta e m' at huj të terbimit desht me i qitë (bejlek) dyluftim drejtorit t' asajë *perkohshmja*; por tuj mendue se i forti nuk do të topitet as prej t' shameve e jo m' prej kritiket, por medje prej tyne do të marrin zëmër me krye vepër m' të çmueshmë, filloj satiren *Poetnit Ingiliz e Drejtorat e Fletorevë Skocez*, në të cilën punoj një vjetë rresh; me ket vepër aj desht me i d'itue pedagogve t' Edimburgut se aj nuk ishte aj t' cilin ata doshin me e pa të lupun. I

N' kaq Oda e lordve të Londers e emnoj pjestar, por Byron-i kishte në mende t' vet me shetitë dhenat e të lemit.

(Vijon)

Zef Harapi.

Mithologi kombëtare.

Njatje nder kohë të hershme, kur x' fill bota e njerzt e parë u duken mbi faqe të dheut, besimi në një Hy të vetëm e të vërtetë ishte ngulë në mende e në zëmër të tyne e u nderonte e u adhronte si krijues i rruzullimit, bëmirs i njerzimit e gjygtar i drejtë i tyne. Por tue ardhun njerzt gjithnjë tue u shtuemun e shumëuemun, nevoja e gjallnis e jetesës, i shterngoj m' u largue njëni prej tjetrit, m' u shkapërdam gjithkund e gjithkah mbi

faqe të dheut. Prej këndë x' fill ndryshimi i gjuhvet, porse njërisht edhe filloj m' u ligshuem, n' e parë e mandej m' u harruem besimi në një Perëndi të vetëm e të vërtetë. m' u besuem shumë marrina e m' u mbajtë per të njëmendta se e sa bestytni të rrëjshme. U harrue besimi në një Hy të vetëm e të vërtetë e u trilluen n' anë tjetër me shumë hyj e hyjnesha,

zota e zoja, tue i zdeshtë prej kënmënis së hyjnueshme e për t' i pajisë me veti të njeriut e deri me vese e me ligshiti të natyrës njerzore. Të gjitha këto mbrapshti rrodhen prej paditunis prej se nuk u njihshin e nuk u kuptojshin fuqit e natyrës e nuk u dijshin m' u zhvilluem shkaktimet e tyre, e kështu me kohë për ç' farë do të ndodhme u hartue një hyjni si shkaktuese e saj. U vrante moti, u terratiste qielli, gumbullonte bumbullima, ndizej vetima, shkrepse rrufeia, qe të gjitha këto ndodhina të natyrshme ishin shkaqe për t' u ndikuem ndër zemra atyne njerzve të parë frigë e mneri e me një herë edhe me u mbushun mëndja se atje nalt në qiell, mbëssehun nder ato rë, gfindej një hyjni si të kishte marrë pezëm kundra tyre e si t' u u kerçnote me i humbun e me i rroposun; e ata të friguem e të mneruem bijshin me fytyrë për tokë, tue u munduemun me luta e urime me e marrë me të mirë e me e zbutë. Këjo hyjni, qi me aq fuqi e furë tregonte idhnimin, por edhe madhnin e vet, ishte për të parët t' onë *Zojzi*, qi nder të gjitha hyjnët tjera ishte më e pushtedshmja, nderohet e adhrohet për mbajtësi e projtësi i qiellit e i dheut. Nder duer, si armë për të ndeshkuemun njerzt fajtorë, mbate rrufën e për nen këmbë i rrinte shqija me krahë hapët gadi m' u vrangulluemun neper ajr për me dërguemun lajmet e tija. Frÿte era herë e kandshme, tue knaqë me flashi të saj, por herë edhe e furishme sa me zhgëllepëmë e lisa e me rrënue shtëpija, hi ndodhinë e natyrshme, qi i shpente ata njerz të paditun e të mitun me besue se një tjetër hyjni trazonte ajrin herë për të mirë, herë për të keq, arsyë pra, sidomos për detarë, me fi-

tuemun hirin e saj me luta e urime: këjo hyjni, qi, si dukej, sundonte ajrin ishte *Fromba*. Në ket mënyrë erdhen tue u shumue gjith farë besimesh bestytnije e më von erdhen vjerrshëtarët, të cilët me fantazi të tyne, i hijeshuen, tue i laruemun me prralla të bukura e tue u dhënë një shestim bese e feje. Të gjitha këto prralla mbi besim te popujvet të vjetër, qen, njatje von, përmbledhë nen një ëmën, sajuen mithologin, fjalë greqishte, qi don me thënë ligjeratë prrallash. Ndër mithologji më të njoftuna janë ato të Grekvet e të Latinvet, vjershëtarë e shkrimtarët e të cilvet, jo vetëm të kohvet p. K., por edhe më të vonshmevet kanë mbushun veprat e tyre me aso prrallash. Edhe mithologjia shqiptare do t' ishte e madhe, porse mjerisht komi i jonë nuk ka dijtë kurrnji herë me përdorue penden e me na i lënë të shkrueme, kështu qi sot janë harrue gadi krejt. N' anë tjetër mandej, tue këndue mithologin greke mund të themi se këndojmë të t' onen, pse besimet më të vjetra Grekt i kanë marrë prej nesh si e dishmojnë ëmnat e hyjnivet, qi zhvillohen në gjuhë t' onë.

Në një natë të kthjelltë, atje nalt nen kupë të qiellit, a pak përpara se t' agojë dita me pak përmbropa se të prenojë dielli, shkelqen një hyll i math, i bukur e i shëndetshëm, qi domosdo na e terhjet synin me e shiqe për në u knaqë në bukuri të tij. Për në kurrnji habi, kah e dijmë se i madhi Hy ka krijuë me miluj kësi hyll a jetrash, kû më të mdhaj, kû na të ngjell, qi na tregojnë madhnin e pushtedin e tij; por jo aslitu për të parët t' onë, qi, tue pasun harrue kuptimin e njaj Hyu të vërtetë e të gjithpushtetshëm, kujtojshin se ai hyll aq

i shkelqyeshëm nuk mund t' ishte tjetër veç se ndëja e ndonji hyjniye, e cila me at zdratk të shkelqyeshëm e me at bukuri të rrezeshme donte me u diftue njerzvet madhnin e vet e, mbassi bukurija është fëmnore e më tepër veti e lakmueme prej grësh, kështu ajo hyjni do t' ishte pra një hyjneshë, një zojë. Tue qenë mandej bukurija një veti, që thekë e dyndë ndiesit e zëmërs, tue çue peshë lakmi e gjakë për të e shtrëngon me e dashtë, vjen vetvetiu se do t' ishte edhe zoja e dashtunis. Këjo zojë pra, hyjnesha e bukuris e e dashtunis ishte *Zoja Prëndë*, që u quete me emen tjetër edhe *Zoja Afërditë*, sikurse t' u gjindte a kah prendimi ase n' anë tjetër përpara se t' agonte drita, si t' ishte lajmtarja se po u afronte dita.

Ylberi, që duket në qiell sa herë rrezet e diellit shkrepën ndër rë e pizlat e ujta të tyne, tue i tërthjem për me i shpërdam në shtatë të nje-me e që me bukuri të këtyne habitte menden, pat qenë kujtue se do t' ishte brezi ase shoka e asaj Zoje, që e ndëte në hapsinë të qiellit; e prej se në ylber bijnë më tepër në shtë tri të nje-me, u thote pra se Zoja Prëndë mban-te n' at brez tri hire, që i epshin gjith at bukuri. Kur mandej kësaj Zoje i binte nevoja m' u ëndë prej njaj vendi në tjetrin të hapsinës qiellore, përdoronte një shkollë detare, përmbrënda të cilës mbështetun, e ngrehshin dallëndyshat: pulat e zojës.

Përkushti të madhe paten të parët t' onë ndaj ket zojë e sidomos grāt lutshin me shumë shkelqim të kremtet e saja e madje për shëj nderimi i paten shuguruem një ditë të javës, që prej emnit të saj u qujt e *prënde*. Edhe sot, mbas dy mij e më vjetsh, Shqiptarët s' e kanë harruëm ket hyj-

neshë e më tepër grāt e, sado që e krishtnueme nën emen të Shna-Prëndes, gjithnji lutet si hyjneshë e bukuris e e dashtunis në ditë të kremtë të saj, tue një flokët me të zë, tue qitë vetulla e tue e lye ftytyrën me të bardh e të kuq për m' u hijeshuem e zbukuruem si Zoja Prëndë; ndër do vende tjera të Shqipnis, ditën e Shna-Prëndes, nuset e reja qesin përjashta arkës të gjith pajen për me u a pa shoqet e tyne.

M. L.

Mjeku i shtepisë.

T' MERDHITUNIT.

I mërdhituni, që e ka një grimë jetë nuk duhet shtë për një herë n' odë të xetë, por lypset shdeshun në një odë të ftofët, tuej j' a fërkue trupin me borë ose me peshqir të lagun me uj të ftofët e m' e vù më një shtrroje ftofët.

Kur të fillojë me i ardhun fryma, atërherë me i dhënë kafe të ftofte vënë, konjak e mandej tek e vona edhe një pije të xetë edhe m' e xe odën, e kështu mundet me j' u pshue jeta.

TË DJEGUNIT.

Mjeksim'i një të djeguni: Me j' a la vendin e djegun me uj i përzimë me krypë të suktime. Në qoftë se janë djegë durët edhe kambë, mëherë shtihen mrendë të drja këto gjymtyrë në uj e lëshen përbrendë në copë herë të madhe; kështu në vetë mënyrë ndalohej t' ajtunit (të shikunit) që shkakton dhima të mëdha edhe mbrapa lën sheje mbi likurë.

TË NDEZUNIT.

Po të qilloj qi ndokush ndizet petkash, nuk duhet qi ai t'ikun, se kësh-tu digjet edhe mâ fort: por, në qoftë se flaka është e vogël do të mundohet m'e fikë tuej i bâ petkat tutel (duqel) me durë, e në qoftë se flaka është e madhe, duhet qi i djeguni pa u topitun aspak të shtrihet për tokë e të siellet rokull me një shpeitim të math. Ai qi tokon aty, duhet qi t' hjedhin të ndezunit me të shpejt uj për sipri, e në qoftë se ky i mungon, t'a mbulojë të ndezunin me qplyma, jamullija etj e i ndezuni të siellet rrokull deri sa qi flaka t'i shuhet. Duhet mendue se të ndezunit, kur t' i shuhet flaka, nuk duhet me j'a shdeshë petkat edhe me j'a z bathë këpucët e çorapët, por me j'a pre, ose me j'a hjekë kadalë qi mos t'i prishet likura e trupit.

TË FIKËTIT (TË PAKËTIT).

Ati qi i ra të fikët duhet sa mâ shumë me j'a mbajtë kryet poshtë e me i shti ajr, tuej j'a hapë e tuej j'a lëshue krahët. Mandej duhet të smuetit me i hjedhë uj në parzëm, tuej j'a fërkue likurën e parzmës me dorë ose me një vurçë (brushë).

TË MARRUNIT E FRYMËS.

Të pa-frymit me i shti (tuej fry) sa mâ shumë ajr në gojë, tuej j'a mbajtë mbyllë birat e hundës; në vend qi një tjetër t' ja fërkojë të smuetit sa mâ fort parzmin qi fillon m'u çue përpijetë.

TË MBYTUNIT ND' UET.

Të mbytunin, sa është edhe në shpresë qi mund të shpëtohet, duhet m'e kapë për këmbësh tuej e mbajtë

me krye teposhte qi t' i dalin uji, mandej me bâ të gjitha ato veprime qi thamë për të marrunit e frymës.

Malo Krimshi.

Lodra.

Është një send mjaft fort i letë,
Qi na mbet prej kohvet t' moçme...
Pra ky send ç' ka thue do t' jetë,
Qi n' gjith kombet dhe n'ditë t' soçme
T'veten ftyrë gjithkund e ndrron,
Shpesh nder kremte jashtë e qesin
Se një gja të shëjtë shenjon
E mbas ti shumë shkojnë e vdesin?

* * *

Ngjyren kam të bardhë, o t'kuqë,
S' jam zamak, as s' jam berbuqe,
Rri mbi tokë, sa jam e re,
Kur ndrroj trajtë më shtinë nen dhe;
Kur e re jam, njerzt më donë
Dhe nen dhë m' kujtojnë gjithmonë.
Ç' ka do t' jetë kjo kasht' e lashtë,
Qi Noehi fort pat dashtë,
Qi të gjith i bân m' u gzuemun
Ka një herë dhe tuej i rrxuemun?
Kush e din si do t' i thonë
Këti send, qi t' gjith e donë?

* * *

Tuej u afrue dita e Bajramit një njeri mendoj me 1952 frank në shumë familje të varfëra. Mbasi një familje i pat 21 lota i rtoj disa mija franksh, e la pjesën e vet për dobi të familjeve tjera të cilave t' u shtue pjesa e tyre edhe ka 17 frank, mâ tepër. Sa familje qënë qi muernë edhe sa mori sejcila?

Malo Krimshi.

SHENIM. Kush i zgjidhë këto lodra ka me dasë për çmim një libër "Zan's Atakeat", qi ka me i u dhanë vetëm atyne dy vetve qi do të jenë mâ të parët.

Drejtimi.

Argtim theatruer.

Shum nder të huej e, mjerisht edhe shum nder shqyptarë, tue kujtue se gjûha shqype nuk e ka gjith at pasunî fjalësh sa me mujtë me na paraqitë një sênd si kush e qi të mund ndihet pa merzî, e perbuzin ket gjûhë as s' u nepet me kapë një libër shqyp në dorë, as s' u bâhet me marrë pjesë nder argtime theatrore, tuej thënë se janë pare të hupuna ato qi nepen per qellime kso dore. Se puna nuk âsht ashtû si e mendojnë ata zotni e diftoj çiltas argtimi theatruer qi kje bâ me 29 e 30 Qershuer prej Shoqënis Vëllazënija në të cillin argtim u çfaq komedija e Goldonit "*Shërbëtor' i dy zotnive*".

Kushdo qi âsht pak i rrahun n'histori të letresis botnore e din mirë mjaftë se çka don me thënë me kapë e me perkthye Goldonin, e jo vetem me e perkthye, por edhe me punue një veper të një auktorit aq të permëndun, shkruet per trima e per grâ, me e punue pò tham vetem per trima. Me gjithshta, kush pat nafakë me marrë pjesë n' ato dy herë qi u çfaq komedija, muejt me pa, se Zotni *Hilë Mosi*, i njoftun në lāmë të letresis shqype edhe prej sa shkrimesh tjera, diejti me bâ aq per vedi vepren e Goldonit, sa mos t' ishte perdorue prej gjith auktorve petku "*alla franca*", kishe thënë se puna ka ndollë në Shqypni. Njimënd qi tuej folë pergjithsisht komedit e Goldonit, perkthye si duhet, janë fashatë per setcillin kom të qytetnuem por me gjithkta, po nuk u pûnuen disi tuej lakue kah shpirti i popullit para të cillit çfaqën, nuk munden kurr me e pasë gjith at fuqi. Kur komedija mos t'a mësojë popullin

tue e knaqë, tue i paraqitë lândë, të cillat t'a mbajnë shpirtin e tij si pezull e në "*pale se kû po del, palë se kû po mbaron*" tue u ra nenit të kânbvet veseve mâ të shpeshta e mâ të dâmshme në popull, at herë komedija nuk mûnd të thirret komedi e mbaron tue merzitë ndigjuesat e tue mos u lânë kurrfarë pershtypje.

Tue e marrë pûnen nen ket pikpamje, *Z. Hilë Mosi* mundet me kënë i gëzuemë, se mundi nuk i shkoj kot e mbasi populli gjet, si muejt me e vû n' oroe edhe aj vetë, se në çka me u knaqë, e se n' ata të tfaqun nuk u da pa mësim, âsht shëji mâ i miri së komedija kje pûnue mirë, pse mbas shpirtit të popullit.

Âsht e dijtme se një veper theatrore, sado mirë qi të jët pûnue, po nuk kjene vepruesat e mirë e të zot e pûnës, nuk mundet kurr me e bâ gjith at pershtypje. Por edhe ktû Shoqënia Vëllazënija pat nafakë, pse vepruesat u prûnë të gjith mâ së mirit e shifej çiltas se jo veç e kishin kuptue sa duhej lânden e komedis, por edhe ishîn mundue me e bâ edhe krejt të veten. Pjesen e Thanas Eftimit, qi ishte njani nder dy zotnit e shërbyem, e bâni mjaft me shkathtësi *Z. Kolë Gurakuqi*, i cili, sidomos per case idhnimi ndaj shërbytorin e vet, diejti me paraqitë zëmrimin e një pierit, kur e shef vedin të dânuem rëndë fort neper një shërbyet, i cili ban keq jo pse don me bâ keq, por vetem sa me muejtë me shapullue vedin. Pjesen e *Filip Bajunit* qi ishte zotnija i dytë e kishte pasë marrë vetë *Hilë Mosi* i cili si mund pritet, tue e pasë shkruet vetë komedin, diejti me i dhânë aq marë pjesës së vet, sa mos me u dishrue mâ tepër as në një theater mâ të mirin. Por kulmi i komedis ishte

sherbtori i dy zotnive, *Tafruku*. Na *Gjon Krajnin* e njofim kah dit nder veprime teatrore e prandej gjithkush pat rasë edhe ksi shtegut me pa, se pjesen e vet, si sherbtuer i dy zotnive e bënë me një mndyrë aq të bukur, sa me muejtë m' u thënë, se po t' ishte Gjon Krajin nder vënde të perjashtme, k' argtimet teatrore janë per popull një nevojë, një punë pa të cillin nuk mund të rrin, më sa mund të rrin pa bukë të perditshme, aj me ato lojna kishte me muejtë me i sigurue vedit një jetesë të mirë fort. *Z. Ali Borshi*, q' bënë *hamallin*, nonse është e para herë q' duel me marrë pjesë në një argtim teatrore, e luejti pjesen e vet mjaft mirë. *Hoteljeri, Z. Lin Deda*, me mënyrë t' ambla të vetat, si do t' i ket sejcili nder ata q' çilin ndonji hotel, për me muejtë me avitë prej vedit sa më shum asish q' duen me gjetë per pushim të vetin një vend si kush, luejti bukur fort. Ky zotni, q' në ket rasë duel së parit per me çfaqë me veti të bukra q' dihtoj, nep uzdajë të madhe se ka me muejtë me u perdorue me dobi edhe nder rasa tjera. *Kamerjerin, Z. Tef Leken* e njofim edhe nder disa të çfaquna tjera: nuk pat shum pjesë, por i la nder vedit. *Sherbtori, Z. Januz Tafilaj*, i cili del për të paren herë në scenë, nonse pat pak pjesë, luejti mjaft bukur edhe premtion se do të dalë një lojtar i mirë.

Shkurt: Si brum' i komedis, ashtu edhe të çfaqunit e lëndës duelen per pëlqim të gjithve e shpnesojmë se kso të tfaqun të parë ka me i dhënë shkas Shoqnës „Vëllazënia“, me e kuetue sa më shpesh popullin me argtim kso doret.

Scenari nuk kje gjë pse bënë me copa q' nuk pelqejshin aspak njëna me tjetren; me gjithkta kurrkush në

popull nuk i vuni n' oroe, e kjo punë është një arrsyë më tepër per me diftue se komediya ka pelqye gjithsesi, pse pëngoij popullin aq fort, sa mos me i dhënë kohë me dishrue më tepër. Edhe grekët e hershem i kryejshin argtimet e veta në fushë të lame e pa u perkujdesue aspak per stoli të vëndit, por me gjithkta ato vepra nuk mueren mort kurr. Me ket oroe deshtem me i shu në mënd Shoqnës „Vëllazënia“ e sidomos degës teatrore me ja bært kujdesin edhe ksajë punë, tuej pertrë kapak njato sënde q' lypen per me bënë një pershtypje më të madhe, sidomos në popull t' onë, q' s'a msue aq fort me i çmue sa duhet argtimet teatrore.

Një lulzim të posaçëm i dhan të tfaqunit të kësaj komedije edhe copat muzikore, q' Shoqnija „Rozafat“ u rënë fillim, ndërmjet t' aktavet e në mbarim të komedis. Jonet e kandshme e veglavet knaqen veshët e ndigjuesavet. Këjo është e treta herë, q' Shoqnija muzikore „Rozafat“ e themelue me tash një vjetë, pat rasën me diftue përparimin e madh, q' bënë në një kohë kaq të shkurtë. Përgëzohemi shum me Shoqnin „Rozafat“, e cilla shpresojmë se ka me vijuem e me përparuem për ditë më tepër, tue e dihtë mirfillit pjestaret e saj, se muzika është një nevojë më të para për me vënë për udhë të qytetnimit e të përparimit një popull.

P.

Shënim: Këtu e gjejmë me detyrë në vend të parë me j'u falun nderës ama orvet për zellin e math q' diftuen, shokvet të shoqënisë „Rozafat“, q' e njeshenë ket argtim me copat q' ranë, Z. Kavij Kakarriqit për mundin q' bënë tue ndertue scenari, si edhe

komitetit organizator Z. Patuk Saraçi, Taip Hilmi, Loro Ashiku, Omer Ruzhdi, Tef Naraçi, Haki beg Bushati, Kol Çuçija, Mark Nika, Kosto Noga e Gasper Simoni qi u kujdesuenë si për të shkitunit e biletavet edhe për të shestue-mit e vendeve.

Në një mënyrë të posaçme i fale-mi nderës Kuvendit t'etnevet Franci-skan për mirësinë qi patnë tue na dhënë lândën e nevojshme për scenar.

Bashkëpunëtorit t'onë Z. Karl Gurakuqit, i cili tue marrë barren e su-fleurit, nuk i la amatorët me shkje-pue, i bëmë falënderimet t'ona m'a të përzemerta.

Drejtimi.

FALËNDERIM

Simotrës s'onë *Zani i Shna Ndout* qi tash 7 vjet botohet në qytet të Shko-drës e shkrueme prej të vjefshemvet shkrimtarë franciskan, i falemi nderi me gjith zemer për urimet e nxehta qi na bân në Nr. VI. të Qershorit të këtij vjeti.

Agimi

LAJMIM

Drejtueri i të së përkohshmes s'onë Z. Dr. K. Floqi ndodhet për pakë kohë në Vlonë edhe nga ky shkak këtë Nr. mbetme pa i botue vijimin e artikujvet «Gratë Shqypitare» e Tempull' i Dodonës, qi kemi me i përsëgjatë në Nr. qi vjen.

PAJTIMTARËT

Qi e kanë marrë rregullisht «Agi-

min» tue marrë para s'ësh shpënzimet e mëdha qi bâhen ndër këto kohna për botimin e një të së përkohëshmeje janë të lutun me ta e çue sa m'a parë pajtimin a në frank, ase tjera të holla si mbas kursit qi ka franku.

Marshtrimi i «Agimit»

Shkel e Shko.

Hajnat.

Shërbtori: (tue h'i n'odë të zotnës me shpejtim) Zotni! Na kanë h'i hajnat.

Zotnija: Hajnat!... (mërr livoren në dorë e shkon e ndryhet më një raft pektash) Mos kij frig bre Filip, se un ktu me pushkë në dorë po i pres, e ne më rashin në dorë, mirë po i u h'a shpina dhë.

Shërbtori: (tue qeshë) Po, po, aty prit se tesh po të vînë.

Marshalla se çë Zotni trim paska kjo shpi. Në vënd qi me i u b'a mu-roje arkës së hekrit, ku k'a shpirtin e vet, shkoj e i u b'a dollapit!

Mushkaja.

Mjeku i vetëvedit.

Nji mjek qi shërbente në një avu-llore e kishte për zakon me shëru çë do lëngatë me uj deti.

Kur një ditë s' d'isë si mjeku i jonë n'a ra në det edhe shkoj me b'a veksna.

Kapidani i avullores gjith' atyne, qi e pyetshin se ç' u b'a mjeku, i u thote: Se është naty në barnatore të vet, për me k'ëkue atë bar qi deri tash u a p'a dhënë k'ientvet (myshte rivet) të m'i.

A. B.

Alas Boni

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

**BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)**

KARTOLERI.

Në kartoleri "Saraci", në rrugë të madhe, kundrejt Postës shqiptare shiten gjithfarë artikuj zyresh, si letra, zarfa, penda, teftërë, etj. etj. me çmime t'arsyeshme. Aty shitet edhe gazeta "Aqimi", "Lotët e Dashtniës" e "Zân' i Atdheut".

L A J M

Janë për t' u shit vegla Kartolerit komplet, kush dishron me i bli, të mirret vesht në Shtypshkrope "Nika" Shkoder

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)